

Skatt och inflation

I ETT TV-PROGRAM i vintras, då fyra nyvalda riksdagsmän diskuterade de politiska dagsfrågorna, hävdade en av deltagarna att vi aldrig under någon tidigare period haft så stora skattesänkningar som dem vi fått åtnjuta under efterkrigstiden. Gäller Stig Ahlgrens yttrande att även cynism är bättre än okunnighet hos en ansvarig politiker, också för riksdagsledamöter som alldeles nyligen erhållit folkets fullmakt att det beskatta, måtte cynismen utvecklas snabbt på Hälgeandsholmen. För ingen kan väl uppriktigt tro att skatteuttaget i realiteten sänkts sedan t ex år 1947. Visserligen har riksdagen då och då, inte minst under vålar, beslutat om förändringar i skatteskalorna, men de justeringarna kan inte rubriceras som annat än modifieringar av skattehöjningarna.

Det torde vara ganska överflödigt att vidare utveckla hur ortsavdragen och de progressiva skatteskalorna genom inflationens inverkan resulterat i en fortgående skärpning av den statliga skatten, men storleksordningen av denna skärpning kan belysas med ett par exempel. Ogifta personer i ortsgrupp III med inkomster på 5 000, 10 000 och 15 000 kronor år 1947 och med samma reella inkomst 1957 (dvs ungefär 7 300, 14 600 och 21 900 kr i nominella belopp) har fått sin statliga skatt ökad med 11, 9, resp. 14 procent, trots att just i år en "skattesänkning" trätt i kraft.

Oberörda av dessa realiteter envisas alla politiska partier att tala om skattesänkningar som de lyckas åstadkomma eller driva fram. Och den inflation som de eljest talar så mycket om tycks de mycket ogärna diskutera i anknytning till skattesatserna. Inflationen tas till intäkt för kontinuerliga uppjusteringar av post efter post på statsbudgetens utgiftssida, men inget parti tycks på allvar kunna tänka sig arbeta för ett motsvarande förfarande på inkomstsidan. Indexregleringar diskuteras för pensioner, riksdagsmannalöner, militärutgifter m.m. men skatteskalor som ej påverkas av inflationen undviks sorgfälligt i debatten.

Onekligen underlättas partiernas propaganda avsevärt av att inflationen i det fördolda får sköta om de skattehöjningar som behövs för en expanderande utgiftspolitik, medan politikerna samtidigt kan ge sig sken av att målmedvetet kämpa för "sänkta" skatter. Fråga är dock om inte skattefrågan på det här sättet gjorts alltför lätt för de politiska insatserna. Vore det inte rimligt att genom en indexreglering av de statliga skatteskalorna tvinga partier att årligt redovisa skatte-

Fil lic Erik Höök i Industris utredningsinstitut diskuterar här möjligheten att med hjälp av indexreglerade skatteskalor motverka inflationsstrycket.

konsekvenserna av de utgiftsökningar som voteras igenom i riksdagen? Den politiska "ansändigheten" skulle förvisso må väl av att partierna inte genom propär om nominella skattesänkningar kunde dölja den reella skattehöjning som förorsakas av den inflation de varit oförmögna att hejda.

Alla funderingar i denna riktning stoppas emellertid av ekonomernas energiska försäkningar att ett sådant arrangemang skulle innebära en stark beskärning av möjligheterna att bekämpa inflationen. Enligt dem är nämligen den inflationskänsliga progressiva skatteskalen en alldeles speciell finess i statens arsenal för inflationsbekämpning. Som alla specialvapen har den även fått ett särskilt namn — den inbyggda stabilisatorn. Namnet illustrerar den visa ordningen att inkomsttagarna, om de oförståndigt nog skulle försöka ta ut större inkomstökningar än den ekonomiska balansen tillåter, automatiskt bestraffas genom en extra skatt med vilken en förständig statsmakt förstärker det som värmot inflationen uppbyggda budgetöverskottet.

Det kan helt allmänt sägas att denna teori förutsätter att statsmakterna har en fast målsättning och att de handlar rationellt i förhållande till denna. Man utgår dessutom vanligen i teorin från "övrigt oförändrade förhållanden" eller hur saken nu uttrycks. Detta innebar t ex att man tänker sig att politikernas handlande inte skall förändras om budgetöverskottet skulle bli större.

Är verkligen dessa förutsättningar realistiska? Sedan vi, inte minst under den senaste valrörelsen, sett hur budgetöverskottet formligen brände i händerna på partitaktikerna är det svårt att bevara tron att politikerna skall kunna hålla huvudet kallt då statsinkomsterna ökar. Och den reella tillväxt av den statliga konsumtionen och de statliga investeringarna som skett sedan krigsslutet och vilken inte torde vara alldeles utan skuld till överkonjunkturen tyder inte heller på att de nyssnämnda förutsättningarna för teorin har en fast förankring i verkligheten.

Även om man utifrån sådana synpunkter kan ifrågasätta effektiviteten av den "inbyggda stabilisatorn", är det ju inte säkert att

en annan ordning — t ex indexreglerade skatteskalor — skulle få gynnsammare verkningar. Skall man kunna bedöma de båda systemens inbördes nackdelar och förtjänster, måste man ha en uppfattning om politikernas reaktions- och handlingsmönster. Det har ju inte legat inom ekonomernas arbetsområde att behandla sådana problem, och för närvarande kan de tyvärr inte heller hämta någon hjälp från andra vetenskapsgrenar. Den disciplin — statskunskapen — som kanske ligger närmast till för dessa problem har i varje fall i Sverige sysslat ytterst litet med sådana frågor.

Under sådana förhållanden är det inte möjligt att avgöra om man skulle nå bättre resultat genom en indexreglering av skatteskalorna än under den nuvarande ordningen. Så mycket kan dock sägas att de förmenta fördelarna med den inbyggda stabilisatorn är ganska tveivelaktiga. Å andra sidan är det inte uteslutet att det från inflationsbekämpningens synpunkt skulle vara en fördel om partierna genom värdefasta skatteskalor måste möta väljarna med ökade skattekrav varje gång de vilje vidta större utgiftshöjningar.

Det är inte heller helt osannolikt att en regering som saknade den inbyggda stabilisatorn skulle tvingas till större effektivitet i sin penning- och finanspolitik i övrigt. Ty måste inte det nuvarande systemet vara i viss mån förlamande för en finansministers handlande på dessa områden? Han kan ju vid en penningvärdesförämring alltid räkna med att den inbyggda stabilisatorn förstärker hans budget, och då han kanske samtidigt hoppas och föresätter sig att kunna hålla utgiftsökningarna och "skattesänkningarna" tillbaka, anser han sig inte behöva föra en så stram penningpolitik som eljest. Men vi har ju sett hur lätt valvinden trasar sönder sådana föresatser och hur snabbt budgetöverskottet försvinner. I plötslig klarhet om dessa fenomen måste sedan finansministern tillgripa penning- och finanspolitiska improvisationer, som får en stark prägel av nödvång.

Talesättet "lätt fångat — lätt förgånget" kan kanske tillämpas på budgetöverskottet. Med värdefasta skatteskalor skulle det förvisso bli svårare att samla ett överskott, men man skulle kanske samtidigt hantera det man uppnår mindre världslost. Och i klart medvetande om överbalanseringens krav på politisk disciplin och uppriktighet gentemot väljarna skulle måhända respekten för övriga ekonomiskt politiska medel växa sig starkare. För övrigt är det inte

alldeles osannolikt att de från penningvärdesynpunkt för höga lönekraven skulle kunna dämpas en liten aning genom indexreglerade skatteskalor. Ty vid det här laget har man nog på flera håll insett och i sina krav beaktat skillnaden mellan en inkomstökning före och efter skatt.

ERIK HÖÖK

Endast
3 billiga
onsdag

Lätta sommar

Dräcker ...

Klänningar

Dansklänningar

Solklänningar

Modell-
klänningar

NORMALMSTORG